

ЯЦКІВ

Ярослав Степанович — академік НАН України, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України

УКРАЇНА В ГЕОПРОСТОРИ І ЧАСІ

Високоповажні гості урочистого академічного зібрання!
Шановні колеги!

25 років тому здійснилася давня мрія українського народу — була проголошена і з'явилася на карті світу незалежна держава Україна.

Так і кортіло сказати «знову була проголошена незалежна українська держава». Можливо, з історичної точки зору це було б правильно, проте з емоційної — ні, бо вірю, що цього разу це вже назавжди. Моя віра ґрунтується на реаліях сьогодення. Точку неповернення ми вже пройшли. З боєм та жертвами, але пройшли.

Згадуючи сьогодні цю історичну дату — 24 серпня 1991 року, я знов і знов задумуюся про сутність часу як фізичної, соціальної та філософської категорії.

З фізикою все більш-менш зрозуміло, якщо брати до уваги сучасний рівень розвитку науки. Час є однією з координат 4-вимірного світового континууму. Ми знаємо (чи припускаємо), що викривлення цього континууму спричиняє якась темна енергія, яка в свою чергу призводить до прискореного розширення Всесвіту. Те, що це прискорення справді відбувається, підтверджують астрономічні спостереження. А ось природа темної енергії поки що невідома. З часу відкриття явища прискореного розширення Всесвіту (рівно як і появи незалежної української держави) минуло 25 років. На фізичній шкалі часу це — лише мить.

На відміну від фізичної шкали часу, на соціальній (у земному масштабі) 25 років — це досить багато, фактично час найбільш активного життя одного покоління людей. Тому сьогоднішній ювілей для України — подія знакова. За цей період у нашій державі виросло ціле покоління незалежних українців. Є привід задуматися та проаналізувати досягнуте і втрачене за роки незалежності. Разом з усіма іншими громадянами України це маємо зробити і ми, наукова спільнота. Зробити добротно, об'єктивно й окреслити орієнтири на майбутнє. А нам є над чим задуматися і на загальнодержавному, і на науковому рівні. Розпочну з першого.

Виступ Я.С. Яцківа

Українці століттями боролися за свою незалежність. Століттями українська земля поливалася кров'ю багатьох поколінь, яким випала доля жити на цій плідній землі. Звідси впливає перша гірка констатація — жодне покоління українців не жило без війни. Ще донедавна мені здавалося, що така доля омине молоде покоління незалежної української держави. Не оминула! Гинуть молоді люди на так званій гібридній війні, спровокованій нашим північно-східним сусідом. Чому так сталося? Хто в цьому винен? Щоб об'єктивно відповісти на ці запитання, потрібні серйозні наукові дослідження.

Перейду до рівня наукового. Чому впродовж цих 25 років триває деградація науки України? У цьому винна не тільки влада, яка ніколи не включала науку до числа пріоритетів держави. Винні також і ми, наукова спільнота, яка спокійно спостерігала, як плодиться плагіат, захищаються псевдодисертації, як високопосадовці стають доморощеними, «місцевого рівня» докторами і професорами. Це ми ліберально допускаємо до друку низького рівня науко-

ві статті колег (бо їм потрібно захищатися чи проходити конкурси). Таких прикладів кожен з нас може навести багато, але чомусь позиція «моя хата з краю» перемагає.

Тут мені на думку приходить філософська концепція часу, згідно з якою викривлення відбуваються вже на ментальному рівні, і вони зумовлені не фізичною, а морально-пропагандистською темною енергією. Цей тип темної енергії добре відомий, і, на жаль, його не завжди вдається своєчасно виявити та нівелювати негативні наслідки. Наведу приклад.

Моє повоєнне покоління було свідком того, як викривлена, вивихнута пропагандистською темною енергією радянська епоха руйнувала долі окремих людей, сімей і цілих народів. І це відбувалося заради побудови сильної тоталітарної держави. І багато хто з нас брав у цьому участь. Не вийшло — ані сильної держави, ані обіцяного комуністичного раю. Але ментальні викривлення залишилися. Звідси друга гірка констатація — пострадянський синдром і досі залишається суттєвим фактором життя великої кількості громадян України.

Що робити? — вічне запитання. З одного боку, доля кожного з нас, нині суцїх, залежить від того, що відбувається навколо, зокрема і від світогляду та вчинків тих, хто не може позбутися ілюзій минулого. З другого боку, навіщо сьогодні вішати цей пострадянський негатив на голови молодого покоління незалежної України?

Як бути? Це запитання виникало і виникає в кожного з нас, зокрема коли потрібно прийняти рішення щодо участі або неучасті в роботі тих чи інших державних, політичних та громадських інституцій. Перш за все, ми — представники наукової спільноти, а це означає, що ми є своєрідною стратою, на яку покладено обов'язок прокладати дорогу молодій українській державі у майбутнє, формувати світогляд нації, моніторити дії влади та суспільства у ці критичні для нашої історії часи. При цьому, на мій погляд, нам не варто покладатися на різного типу політиків, рівень знань яких здебільшого досить низький. На початку 90-х років, маючи багато різних інтересів і вподобань, волею долі та з ініціативи моїх колег Леоніда Шульмана, Володимира Тельнюка-Адамчука, Миколи Жулинського та інших я активно займався створенням Української астрономічної асоціації та Українського міжнародного

комітету з питань науки і культури при НАН України. Сьогодні можу повідомити, що ці громадські інституції всі ці роки успішно функціонували та отримали позитивний відгук на міжнародній арені.

І на завершення мого виступу ще кілька слів про естафету поколінь.

З наукової арени України поступово відходить старше покоління певного соціального досвіду та непростой долі. Це покоління могло б багато розказати про минуле та всі його уроки, щоб уберегти молоде покоління від повторення їхніх помилок. Але це марне сподівання. Молоде покоління не дуже прагне настанов і застережень, воно має пройти у житті свій тернистий шлях. Так було, так є і так буде!

І все-таки ми плекаємо надію, що наш досвід, знання та здобутки будуть використані та слугуватимуть дороговказом прийдешнім поколінням на шляху побудови незалежної високорозвиненої української держави.

Шановні друзі! Від імені та за дорученням громадських інституцій — Української астрономічної асоціації та Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при НАН України я вітаю вас з 25-ю річницею незалежності України.

Слава Україні!